

9/11 *Uredaren*

De övriga kommentarerna i fråga om regeringens kompetens innehåller endast på ett invecklat sätt uttryckta självklarheter; det märkvärdiga och förtärande är att dessa självklarheter uttalas med tacksamhet och glädje. Sålunda konstaterar man "att från regeringens sida icke i detta sammanhang ifrågasatts några utvidgade fullmakter, varigenom företagen beskåras i fråga om den handelsfrihet som tillkommer dem". Det går långt då man särskilt understryker att den svenska regeringens befogenheter icke förändrats för att sätta regeringen i stånd att genomföra avtalet. Med liknande uppskattning fastställs därefter "att regeringen vid utnyttjandet av sin kompetens har att ta vederbörlig hänsyn såväl till hemmamarknadens behov som till viktiga andra svenska exportintressen". Det är en än märkligare sats. Här erkänns först och främst indirekt att regeringens kompetens enligt kristidslagstiftningen redan ger den möjlighet att reglera

/02

klart redovisats, ryska önskemål sätts före både andra köparens erbjudanden och den svenska hemmamarknadens behov. Svenskarna uppmanas att bära offret med jämnmod. Men varför skall offret göras?

Morgon-Tidningen berör detta problem, då den talar om våra humanitära förpliktelser. Men sådana förpliktelser kan dock icke rimligen leda till att en så ofantlig kredit skall lämnas Ryssland, med eftersättande bl. a. av våra nordiska grannländer. Vidare betonar tidningen att man måst ta hänsyn till den ryska partens önskemål. När det gäller storleken av en kredit, brukar dock långgivaren, icke låntagaren, ha det avgörande ordet. Man skulle av Morgon-Tidningens framställning kunna tro att hot eller påtryckningar förekommit från rysk sida, men så är med all sannolikhet icke fallet. Varför då skriva att "vi tydligen varit nödgade att i någon mån rätta oss efter motpartens önskingar, om vi över huvud taget velat ha något avtal"? Menar Morgon-Tidningen att en kredit på låt oss säga 500 miljoner skulle ha avvisats av Ryssland?

8/11

Det ryska avtalet motiveras nu

i Morgon-Tidningen på ett sätt som icke minst de svenska arbetarna bör lägga märke till. Det erkännes att "relativt sett har vi det knappt" och att "de sammanlagda önskemålen och anspråken tenderar att överstiga gränsen för vår prestationsförmåga". Men likväl bör vi, skriver tidningen, exportera varor på kredit för en miljard till Ryssland, ty det är antagligt att våra nuvarande kunder inte kan köpa våra produkter i framtiden, och därför behövs en ny marknads. Den lilla kärnan av sanning i detta resonemang är att endast om en internationell lågkonjunktur inträder — med härav betingad minskad köpkraft i England och USA och andra länder, dit vi nu säljer — kommer det ryska avtalet att kunna tillämpas utan de svåraste konsekvenser. Om en sådan lågkonjunktur icke uppstår, innebär avtalet att den svenska industrin tvingas att bryta gamla och stabila förbindelser för att uppfylla regeringens löften till Ryssland, dvs. våra möjligheter för framtiden försvagas. Under alla förhållanden medför avtalet i sin nuvarande form att, av skäl som aldrig

den svenska exporten; man utplånar därmed betydelsen av det förhållande — att regeringen ej begär nya fullmakter — som nyss framhävts. Och vidare uttrycks den förhoppningen att regeringen trots sin maktfullkomlighet skall ta hänsyn till svenska behov och svenska exportintressen utanför det ryska avtalet. Längre kan man knappast gå i försynthet eller, för att begagna ett klarare uttryck, anpassningsvilja; blygt antyder utskottet att även det svenska folkets behov skall beaktas vid fördelningen av den svenska produktionens resultat.

Men huvudfrågan kvarstår. Ver-
för godtas ett kreditavtal av denna
omfattning? I utskottsbetänkandet
och reservationen finns tre svar på
frågan. Det första innebär helt en-
kelt att Sverige bör handla med
Ryssland likaväl som med andra län-
der. Däröfver är alla ense. Men frå-
gan är ju om Sverige för att få en
ökad handel med Ryssland måste
finna sig i så uppenbart ofördelak-
tiga villkor. Denna kärnfråga be-
svaras för det första därmed att Sve-
rige har vissa humanitära förplik-
telser, vi skall bidra till återupp-
byggnadsarbetet. Även på denna
punkt är vi ense. Men måste verk-
ligen denna synpunkt leda till be-
viljandet av en rysk kredit på en
miljard? Naturligtvis inte: vi kan
inte rimligen anses moraliskt för-
pliktade att gentemot Ryssland visa
en ojämförligt större generositet än
t. ex. mot våra nordiska grannländer.
Kvar står det tredje svaret, det enda
som åtminstone rent logiskt är rim-
ligt. Om vi inte beviljar miljard-
krediten, blir det ingen handel med
Ryssland; ett avslag skulle "spärra
vägen" för goda handelsförbindelser.
Är det verkligen så? Väger Ryss-
land att gå med på ett ur båda par-
ternas synpunkt värdefullt handels-
utbyte, om ej en så väldig kredit
ges? Måste Sverige exportera för en

miljard på kredit, om det skall få en
normal handel med Ryssland på 500
miljoner? Inför detta påstående stan-
nar man i häpnad. Det innebär att
Ryssland skulle vägra att handla
med ett grannland, om ej handeln
sker på för grannlandet så oförmån-
liga villkor. Det måste betvivlas att
denna pessimistiska inställning till
Ryssland och den ryska handelspoli-
tiken är berättigad. Det kan alltså
fastställas att ingen saklig motive-
ring för detta i svensk historia ena-
stående kreditavtal förebrägs.

För Ross står det klart att majo-
ritetsstyre jämte politisk frihet är
det för folkstyrelsen centrala. Han
snuddar vid den tankegång som på
denna punkt synes vara den avgö-
rande: att tala om majoritetsstyre
då icke frihet att bilda partier,
tryck- och yttrandefrihet osv. fin-
nes innebär en direkt motsägelse,
ty enligt en sådan ordning blir den
vid regimens tillkomst bestående
majoritetsmeningen i realiteten be-
stämmande för framtiden; ett dy-
likt "majoritetsstyre" leder alltså
till att ändringar i opinionen för-
svåras eller omöjliggöres och att i
varje fall styrelse genom från fall
till fall uppkommande majoriteter för-
hindras. "Demokrati är alltså den
statsform som bjuder längtan efter

frihet i betydelsen av herravälde
över sig själv de bästa villkoren, och
den som älskar personlighetens fria
utveckling under eget ansvar och
avskyr auktoritetstvång och härsk-
lystnad har sålunda skäl att före-
dra demokrati framför autokrati..."
Självfallet betecknas med ordet au-
tokrati icke blott enväldet, utan också,
och framför allt, den moderna
diktaturen.

I fråga om graden av folkstyrelse
i en stat gör Ross några distinktio-
ner som i och för sig kan tyckas
ligga nära till hands, men såvitt be-
kant icke tidigare klart utförts. Han
skiljer på demokratins intensitet
alltefter omfattningen av den per-
sonkrets som har rätt att delta i val
och folkomröstningar, dess effektivitet,
varvid graden av reellt inflytan-
de för själva folket eller valmans-
kåren är avgörande, och dess exten-
sitet, dvs. storleken av det område
(lagstiftning, styrelse, lagskipning)
inom vilket folket kan göra sin me-
ning gällande. Detta är endast en
av de många punkter där Ross ge-
nom en grundligare analys än den i
statsvetenskapliga arbeten vanliga
lyckats nå mera precisa resultat.

Ross är socialdemokrat, på en gång
demokrat och socialist. Men detta
hindrar honom icke att visa det
oklara eller motsägelsefulla i före-
ställningar som är vanliga inom hans
eget parti. Att Ryssland är en dik-
tatur, likaväl som det nazistiska
Tyskland eller det fascistiska Italien,
klarlägges utan ursäktande och för-
döljande reservationer. Att tala
om ekonomisk demokrati finner
Ross förfelat; med uttrycket kan
icke rimligen menas annat än socia-
lism, och det innebär en vilseledan-
de ordlek att i stället begagna en
beteckning som ordinärt avser poli-
tiska förhållanden.

Självfallet är att Ross från sina
utgångspunkter anser demokrati och
socialism (i betydelse av socialise-
ring) förenliga. Men han diskuterar

Forts. sista sidan, spalt fyra.

DANSKA BÖCKER OM DEMOKRATI

ALF ROSS: *Hvorfor Demokrati?* Munksgaard.

P. SKOV: *Demokratiets Teori.* Munksgaard.

SØREN HOLM: *Demokrati og Diktatur.* Nyt Nordisk Forlag.

INOM LOPPET av några veckor
har i Danmark tre intresseväckande
arbeten publicerats om demokratins
problem. Det ojämförligt mest vär-
defulla är författat av juris professor
Alf Ross, förut känd och uppskattad
som skarpsinnig rättsfilosof. Ross
stannar icke, såsom titeln på hans
bok antyder, vid en motivering till
sin tro på demokratins värde. Han
ger en översikt av de politiska teo-
riernas utveckling under nyare tid,
analyserar försvaret och kritiken av
den demokratiska statsformen, dis-
kuterar denna statsforms huvudsak-
liga tekniska problem och söker in-
gående klargöra det för demokratin
väsentliga. Det är framför allt sin-
net för problematiken och den hän-
synslösa viljan till klarhet och pre-
cision som kännetecknar Ross. Hans
bok är helt enkelt en av de bästa
undersökningar av demokratin som
finns i den internationella literatu-
ren; vissa delar är lysande genom
sitt skarpsinne och sin pregnans.
Man måste hoppas att detta arbete,
som står skyhögt över det mesta
som under senare tid utgivits i äm-
net, blir översatt till svenska eller
i varje fall blir flitigt begagnat som
kursbok i den svenska undervisning-
en och läst även av lekmän.